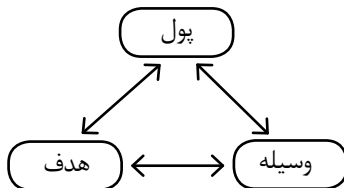


آشنایی با مفاهیم و پدیده‌های اجتماعی

جامعه‌شناسی پول

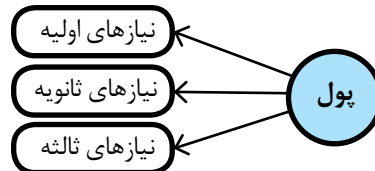
دکتر منیژه نوبدنی

«چه شد که پول جایگاهی چنین رفیع و در عین حال ضروری پیدا کرد؟» از جمله پرسش‌هایی است که در جای خود قابل تحقیق و تفحص است. ولی در اینجا به نقش و کارکرد پول نظر داریم و به این سؤال می‌پردازیم که: پول چیست و چه ابعادی دارد؟ در پاسخ به چستی پول باید گفت: پول در دو شکل «ابزار مبادله» و «هدف مبادله» تبلور یافته است. وقتی با پول کالایی می‌خرید، پول دارای چستی ابزاری است. اما وقتی به دنبال به دست آوردن پول روزها و سال‌ها تلاش می‌کنید، پول هدف است و از ماهیت هدفمندانه برخوردار است.



چستی دوگانه پول را می‌توان در چستی‌های دوگانه دیگر امور نیز یافت و امری رایج و متداول است. برای مثال، «ازدواج» می‌تواند هدف باشد یا وسیله‌ای برای دستیابی به آرامش. «کار» می‌تواند هدف باشد یا وسیله‌ای برای بروز استعدادها و کسب مهارت. «هنر» می‌تواند هدف برای تجلی زیبایی باشد یا وسیله‌ای برای ابراز خویش. «ورزش» می‌تواند هدفی برای سلامتی باشد یا وسیله‌ای برای قهرمانی و دوگانگی چستی امور تا زمانی که هر یک در جای خویش عمل می‌کنند، امری طبیعی و عادی است. یعنی وسیله در جای وسیله بودن خویش باشد و هدف در جایگاه هدف به سر و سامان امور بپردازد. به بیان دیگر امور و تبدلات، جاری و نرمال هستند تا زمانی که وسیله، کارکرد وسیله بودن را ایفا کند و هدف، کارکرد هدفمندی را به انجام رساند.

«پول» ابزار مبادله برای بده و بستان کالاها و خدمات در بخش اقتصادی است که به سایر موقعیت‌ها (اجتماعی، سیاسی و ...) نیز تسری یافته و کارکردهای متعددی را به خود اختصاص داده است. از نیازهای اولیه به غذا و پوشاک گرفته تا نیازهای ثانویه چون بهداشت و درمان، و بالاخره نیازهای ثالثه مانند تفریحات، همه با پول سروسامان می‌گیرند. پول کم و کیف برخوردار و تأمین نیازها را تعیین می‌کند.



کارکردهای پول چنان گسترده و عمیق شده‌اند که درک معنای هستی، فهم زیبایی‌ها، شناخت عظمت شأن و منزلت انسانیت، خیرخواهی و خیرطلبی و ... نیز به پول و میزان آن وابسته شده است. به زبان روش تحقیق می‌توان گفت: پول متغیر مستقلی است که بسیاری از متغیرهای وابسته (رضایت، خوشبختی و ...) تحت تأثیر آن قرار دارند.





الف. شیوه بهره‌برداری و شیوه استفاده از پول به‌عنوان ابزار؛
 ب. تعیین هدف و مقصد پول؛
 ج. جابه‌جایی و جانشینی «پول ابزار» به جای «پول هدف»
 و برعکس.



جامعه‌شناسی به نکات منفی و خانمان‌سوز شکاف پولدار و بی‌پول پرداخته و از نکات مثبت و نعمت‌ساز پول گذر کرده است. این امر از توجه و تمرکز جامعه‌شناسان بر آسیب‌ها و مشکلات زندگی جمعی ناشی می‌شود. اما باید گفت در کنار توجه به کارکردهای منفی و آثار سوء پول، تحلیل و تحقیق، و ایجاد معرفت و شناخت در مورد کارکردهای مثبت پول و موقعیت‌های طلایی که ایجاد می‌کند نیز ضروری و حائز اهمیت است.

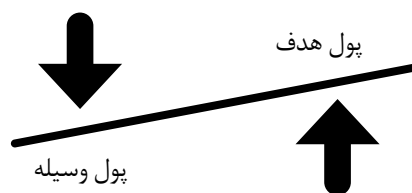
پول می‌تواند امنیت آورد، پول می‌تواند خنده بیافریند، پول آسایش می‌سازد، و بسیاری مواهب دیگر که انسان و زندگی جمعی را از سختی می‌رهاند و او را در جایگاه رفیع انسانی قرار می‌دهد.



لذا، جامعه‌شناسی پول به‌عنوان **آغازی** برای دیدن و شناختن فرصت‌ها و امکاناتی که پول فراهم می‌آورد، و معرفت به شرایط و موقعیت‌هایی که پول می‌سازد، بیان خواهد شد. رابطه پول با خانواده، رابطه پول با قومیت، رابطه پول با دین و عشق، رابطه پول با همکاری و همدلی، رابطه پول با سازمان‌های کار و شغل، رابطه پول با شهروندی و شهرسازی، و ... از جمله حوزه‌هایی هستند که در جامعه‌شناسی پول باید به آن‌ها پرداخت. باید تأثیر و تأثر پول بر مقولات اجتماعی و برعکس را شناخت و حاصل آن را در اختیار جامعه قرار داد.

منبع
<http://youngsociologists.com/listing/mon>

آسیب، اختلال، بی‌نظمی و کارکرد بد هنگامی بروز می‌کند که وسیله و هدف به جای یکدیگر قرار می‌گیرند و به جای یکدیگر عمل می‌کنند. مثلاً پول وسیله خریدن پوشاک، مایحتاج روزمره و ... است و تا اینجا روال عادی است. اما وقتی با پول افراد را می‌خرند یا روی افراد قیمت زده می‌شود که ارزش آن‌ها چقدر است، اینجا پول کارکرد بدی پیدا می‌کند؛ زیرا «ابزار پول» به جای «هدف پول» عمل کرده است. خریدن جواهرات با پول یک روال مرسوم است و در اینجا «ابزار پول» در جایگاه خودش قرار دارد. اما زمانی که فرد دارای جواهرات، از احترام گذاشتن به دیگران سر باز می‌زند، «پول ابزار» به جای «پول هدف» وارد صحنه شده است.



این‌جا به جایی کارکردی موجب می‌شود که پول به گونه‌های متفاوتی شکل گیرد و **پیامدهای ناخواسته** و متفاوتی از مثبت تا منفی را ایجاد کند که تعدادی از آن‌ها به قرار زیرند:

*	پول کثیف	پول پاک
*	پول بادآورده	پول ارزشمند
*	پول شویی	پول سازی
*	پول شر	پول خیر
*	پول پست	پول گره‌گشا
*	پول خبیث	پول خوب
*	پول دردسرساز	پول آسایش‌آور
*	پول نیستی و نکبت	پول زندگی و زیبایی

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت پول نیز مانند سایر پدیده‌های زندگی جمعی فی‌النه‌فیه **خوب یا بد نیست** و سه عامل در تعیین **چیستی** پول دخالت دارند: